

Kainuun sosiaalityön koulutus- ja kehittämishankkeen opiskelijoiden valmistujaisjuhla 11.12.2020 (etäyhteyksin)

Juha Hämäläinen, Itä-Suomen yliopisto

Arvoisa juhlaväki,

”Naisvapautus tarkoittaa lähinnä niiden monien etuluulojen murtamista, jotka nykyisessä yhteiskunnassa naista kahlitsevat. Muuten se on vain osa siitä suuresta yhteiskunnallisesta valistus- ja vapautustyöstä, joka Euroopassa on käynnissä.”

Näillä Väinö Linnan Täällä pohjan tähden alla -trilogian ensimmäisestä osasta poimituilla räätäli Halmeen sanoilla, jotka kirjailija ajoittaa lausutuiksi yli sata vuotta sitten, haluan onnitella teitä äskettäin valmistuneet ja pian valmistuvat sosiaalityön yhteiskuntatieteiden maisterit tässä teidän valmistujaisjuhlassanne.

Tämä valmistujaisjuhla sattuu lähelle Väinö Linnan juhluvuoden ydinkohtaa: 20. joulukuuta tulee kuluneeksi 100 vuotta Väinö Linnan syntymästä.

Olen aina ajatellut, että räätäli Halmeen hahmossa kiteytyy jotakin olennaista sosiaalityön ideasta, kuten jotakin olennaista sosiaalityöstä kiteytyy laajemminkin tuon suomalaista kansallista identiteettiä kollektiivisesti rakentaneen Täällä pohjan tähden alla -teoksen sanomassa. Lainaamani alkusitaatin lisäksi teoksesta olisi voinut poimia lukusia muitakin ajatuksia, joiden voi sanoa kytkeytyvän sosiaalityön olemukseen. Siihen on syynsä, että valitsin juuri tuon sitaatin.

Pentinkulman kyläyhteisö on yhteiskunta pienoiskoossa. Sen kautta Linna nostaa trilogiassaan esiin ajattomia aiheita sosiaalisesta epäoikeudenmukaisuudesta, polarisaatiosta, yhteisöllisistä valtasuhteista ja muista yhteiskuntaelämän painovoimista, joissa on runsaasti sosiaalityölle läheistä kaikkupohjaa. Kuten Pentinkulmalla myös sosiaalityössä ollaan keskellä elämää ja samalla keskellä yhteiskunnan rakenteellisia ja poliittisia jännitteitä.

Vaikka Linnan trilogia kuvaa meidän näkökulmastamme mennyttä aikaa, ja olemme hyvin tietoisia, että nyt aika on toinen, Pentinkulman elämästä on helppo tunnistaa monia meillekin merkityksellisiä yhteiskunnallisia teemoja. Linnan teosta voi lukea myös yhteiskuntakehityksen näkökulmasta kuvauksena, jossa käsitellään kehityksen ehtoja ja kipupisteitä. Pidän myös tätä näkökulmaa, tätä lukutapaa sosiaalityön kannalta osuvana.

Nyky-Suomessa kansalaisilla on laajat sosiaaliset perusoikeudet ja sosiaalityö on keskeinen ammatillinen instrumentti, jolla niiden toteutuminen turvataan. Modernilla sosiaalityöllä on Suomessa perustuslaillinen tehtävä, joka kuvastaa suomalaisen yhteiskunnan ja sen lainsäädännön kehitystä Pentinkulmalta moderniksi oikeus-, sivistys- ja hyvinvointivaltioksi. Laurilan torpan tyhjennykset eivät kuulu nykypäivään.

Vaikka moni asia on muuttunut ja kehitystä tapahtunut, voidaan – ja on aiheellista – kysyä, minkälaisia Pentinkulmia meillä on tämän päivän Suomessa ja mitkä ovat modernin sosiaalityön erityisiä haasteita. On olennaista nähdä, että sosiaalityöhön sisältyy yhteiskunnan erityinen lupaus siitä, että ihmisistä pidetään huolta. Kaikki eivät tule sosiaalityön asiakkaiksi, mutta lupaus on annettu kaikille.

Väitän, että tämä lupaus on keskeinen osa sitä luottamusta, jota pidetään suomalaisen yhteiskunnan erityisenä vahvuutena. Se on kansalaisten luottamusta siihen, että tiukan paikan tullen, menetyksen kohdatessa ja muissa vaikeissa elämäntilanteissa apukin on lähellä. Tietoisuus tästä lupauksesta ylläpitää luottamusta, vaikka varsinaista apua ei koskaan tarvitsisikaan.

Näin siis modernissa Suomessa sosiaalipoliittinen etuus- ja palvelujärjestelmä, sosiaalihuolto erityisesti kansalaisten sosiaaliin oikeuksiin liittyvänä toiminta-alueena ja sosiaalityö erityisenä ammatillisena instrumenttina rakentavat luottamusyhteiskuntaa. Tässä on maailmanlaajuisestikin jotakin aivan erityistä.

Suomalainen sosiaalityö on kehittynyt osana alan kansainvälistä kehitystä, kuten aloitussitaatissani räättäli Halme kuvasi sata vuotta sitten naisten oikeuksien kehityksen osaksi tuolloin käynnissä ollutta kansainvälistä vapautus- ja valistustyötä. Osana alan kansainvälistä kehitystä suomalainen sosiaalityö on viimeisten 20–30 vuoden aikana myös itse voimakkaasti kansainvälistynyt.

Oma vahva kokemukseni keskusteluista sosiaalityön kansainvälisessä yhteisössä – niin tieteellisissä ja ammatillisissa konferensseissa kuin epävirallisissa keskusteluissa – on ollut, että Suomen suuntaan katsotaan hyvin arvostavasti. Minulla onkin ollut tapana sanoa aloittaville sosiaalityön opiskelijoille, että suomalainen sosiaalihuolto ja sosiaalityö ovat maailman huippuluokkaa, ja mainita heti perään, että meille Itä-Suomen yliopistossa riittää, että olemme Suomen ykkösiä.

Suomessa ajattelemme, että tiedeperustainen koulutus tuottaa paitsi sosiaalityössä tarvittavan korkeatasoisen ammatillisen osaamisen myös ammatillisen autonomian ja itsemääräämisen. Sosiaalityötä on kehitetty sekä lakisääteisenä että tiedeperustaisena professiona, joka ammatillisena toimintana määrittelee itse itsensä – toki vuorovaikutuksessa yhteiskunnan muiden alalle merkityksellisten toimijoiden kanssa.

Ajatuksella ammatillisesta autonomiasta ja itse itsensä määrittelevästä ammattialasta on erityinen merkitys yksittäisen sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetille. Sehän tarkoittaa sitä, että sosiaalityötä ja siinä tarvittavaa ammatillista osaamista ei määritellä ulkoa- vaan sisältäpäin. Tiedeperustainen koulutus antaa myös yksittäiselle työntekijälle valmiudet määritellä itsenäisesti omaa työtään.

Ammatilliseen autonomiaan kuuluu olennaisesti myös kyky tehdä alan luonnetta, tehtävää ja yhteiskunnallista merkitystä tunnetuksi. Tässä sosiaalityöllä on vielä paljon tehtävää, varsinkin kun yhteiskunnan toimialana sosiaalihuoltoa saatetaan vielä nykypäivänäkin tarkastella taloudellisena rasitteena, ikään kuin välttämättömänä pahana, sen sijaan, että se nähtäisiin tuottavana investointina, mitä se kokonaistaloudessa eittämättä on.

Pitäisin yhteiskunnan kokonaiskehityksessä erittäin tärkeänä, että mielikuva sosiaalihuollosta yhteiskunnan taloudellisena painolastina saataisiin lopullisesti käännettyksi ymmärrykseksi siitä, että toimiva sosiaalihuolto ja korkeatasoinen ammatillinen osaaminen ovat erityinen voimavara, jolla on suora kytkös kansalaisten perusoikeuksiin, hyvinvointiin ja luottamukseen. Tiedeperustainen koulutus on tärkeä osa tätä mielikuvatyötä, itse asiassa sen varsinainen perusta.

Pentinkulmalta on tultu pitkä matka nyky-Suomeen. On tärkeää ymmärtää, että modernissa yhteiskunnassa, jossa elämme, on pysyvä sosiaalisen avun ja tuen tarve ja että toimiva sosiaalihuolto on yksi yhteiskunnan kestävyuden perustekijöistä, yhteiskunnan kriittinen menestystekijä. Vastaavasti sosiaalityöntekijät ovat kestäväen kehityksen ja menestyksen rakentajia.

On tärkeää nähdä, että sosiaalityön ammatillinen kehitys Suomessa on osa alan laajempaa kansainvälistä kehitystä, ja että alan kansainvälinen kehitys ja kehitys eri maissa puolestaan on kytköksissä ihmisoikeuksien kehitykseen maailmassa mukaan lukien lapsen oikeudet ja muut erityisryhmien ihmisoikeudet. Tuo puheen aluksi esille ottamani räätäli Halme -sitaatti on analogia tälle siteelle.

Arvelen, että sosiaalityöntekijän ammatilliselle identiteetille on erityisen merkityksellistä tiedostaa ja kokea kuuluvansa osaksi laajaa maailmanparannustyötä, osaksi ihmisoikeuksien, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, sosiaalisesti kestävänsä kehityksen ja kaikinpuolisen hyvinvoinnin edistämistä maailmassa, ja samalla osaksi alan kansainvälistä yhteisöä.

Toivotan teille tänään valmistumistanne juhliville ja pian valmistuville maistereille parhainta menestystä vaatimaan työhönne, ihmisten elämää kuormittavien sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen ja lievittämiseen. Moni teistä kohtaa ihmisiä hyvinkin vaikeissa elämäntilanteissa. Se saattaa olla raskasta ja käydä voimille. Vaikeina hetkinä voi olla avuksi, jos jaksaa muistaa, että työ, jota tekee, on yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti äärimmäisen merkityksellistä, arvokasta, korvaamatonta.

Parhaat valmistujaisonnitteluni teille jokaiselle!